

Zastosowanie ustawy o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych do oceny skutków odstąpienia przez klienta od umowy o imprezę turystyczną zawartej przed datą wejścia jej w życie

Glosa do wyroku Sądu Rejonowego w Jędrzejowie z 3 października 2019 r. (I C 820/18)

Spis treści

- I. Wprowadzenie
- II. Stan faktyczny
- III. Rozstrzygnięcie
- IV. Komentarz
- V. Podsumowanie

Streszczenie

Przedmiotem glosy jest wyrok Sądu Rejonowego w Jędrzejowie z 3 października 2019 r. (I C 820/18). W sprawie tej sąd przyjął, że ustawa z dnia 24 listopada 2017 r. o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych znajduje zastosowanie do oceny skutków odstąpienia przez klienta od umowy o imprezę turystyczną, która została zawarta 27 września 2017 r., a więc w czasie obowiązywania przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych, a przed wejściem w życie ustawy o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych. W glosie krytycznie odniesiono się do tego stanowiska, wskazując, że brak jest jakichkolwiek podstaw do zastosowania w tej sprawie wskazanej ustawy. W szczególności finansowe skutki prawne odstąpienia przez klienta od umowy nie mogą być rozpatrywane w kontekście art. 47 ust. 2 tej ustawy.

Słowa kluczowe: odstąpienie od umowy; umowa o imprezę turystyczną, prawo intertemporalne

JEL: K12

I. Wprowadzenie

Komentowane orzeczenie jest jednym z pierwszych szerzej upublicznionych orzeczeń¹, które dotyczą ustawy z dnia 24 listopada 2017 r. o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych (t.j. DzU 2019, poz. 548 ze zm.; dalej: uit). W sprawie tej sąd przyjął, że ustawa ta znajduje zastosowanie do oceny skutków odstąpienia przez klienta od umowy o imprezę turystyczną, która została zawarta 27 września 2017 r., a więc w czasie obowiązywania przepisów

¹ Wyrok dostępny jest na stronie Portalu Orzeczeń Sądów Powszechnych, gdzie znajduje się informacja, że jest nieprawomocny (zob. [http://orzeczenia.ms.gov.pl/details/\\$N/152005100000503_I_C_000820_2018_Uz_2019-10-03_001](http://orzeczenia.ms.gov.pl/details/$N/152005100000503_I_C_000820_2018_Uz_2019-10-03_001), data wejścia: 21.02.2020 r.) oraz w bazie Legalis (nr 2270882).

ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych (t.j. DzU 2017, poz. 1553²; dalej: uut), a przed wejściem w życie ustawy o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych. Problematyka finansowych skutków rezygnacji przez klienta z umowy o imprezę turystyczną była jedną z kwestii budzących najpoważniejsze problemy i rozbieżności w praktyce na gruncie ustawy o usługach turystycznych. Już chociażby z tego powodu orzeczenie to zasługuje na uwagę i przedstawienie niniejszej glosy.

II. Stan faktyczny

W sprawie tej organizator turystyki (strona powodowa) 27 września 2017 r. zawarł z klientem umowę o udział w imprezie turystycznej. Impreza turystyczna miała odbyć się od 18 do 25 czerwca 2018 roku. Obejmowała ona pobyt dla dwóch osób w hotelu na Malcie, wyżywienie oraz przelot w dwie strony. Z tytułu zawartej umowy pozwany zobowiązany był do zapłaty organizatorowi kwoty 3178,00 zł. Zapłata miała nastąpić w trzech ratach: 198,00 zł do 30 września 2017 r., 437,60 zł do 31 stycznia 2018 r. oraz 2542,40 zł do 28 maja 2018 roku. Z tego tytułu pozwany uiszczył stronie powodowej jedynie zaliczkę we wspomnianej kwocie 198,00 zł. Umowa ta została zawarta za pośrednictwem innego podmiotu („pośrednika”). Z tytułu pośredniczenia przy zawarciu umowy jego wynagrodzenie wyniosło kwotę 117,33 zł. W uzasadnieniu wyroku sąd wskazał, że pozwanemu „przy zawarciu umowy” doręczono „nieobowiązujące już w dacie zawarcia umowy ogólne warunki ubezpieczenia”.

W dniu zawarcia umowy strona powodowa zakupiła dwa miejsca w samolocie w celu realizacji przedmiotowej umowy. Z tego tytułu zapłaciła przewoźnikowi kwotę 756,00 zł.

Następnie od zawartej umowy klient w dniu 6 lutego 2018 r. odstąpił. W tych okolicznościach organizator turystyki uznał, że poniósł stratę w wysokości 1173,33 zł, na poczet której to kwoty uwzględnił wcześniej wpłaconą przez klienta zaliczkę w wysokości 198 zł. Organizator turystyki wezwał klienta do zapłaty pozostałej kwoty 975,33 zł tytułem kosztów anulacji imprezy turystycznej. Wobec braku zapłaty następnie wystąpił do sądu o zapłatę tej kwoty z odsetkami od dnia 19 czerwca 2018 r. do dnia zapłaty. Sąd, uwzględniając to żądanie, wydał nakaz zapłaty, od którego pozwany wniósł sprzeciw. Wskazał w nim, że wysokość żądania nie została udowodniona, a ponadto, że przy zawarciu umowy nie otrzymał ogólnych warunków uczestnictwa dołączonych do pozwu, a jedynie warunki nieobowiązujące już w dacie zawarcia umowy. Ponadto wskazał, że od umowy odstąpił znacząco przed terminem rozpoczęcia imprezy turystycznej, co umożliwiło organizatorowi anulację biletów oraz ponowną sprzedaż miejsc w samolocie. Następnie powód wskazał, że na kwotę 300 zł objętą żądaniem pozwu składają się koszty obsługi ryczałtowo liczone w wysokości 150 zł za osobę, obejmujące opłaty licencyjne za użytkowanie programów do rezerwacji, koszty najmu lokali, elektryczności, usługi bankowe i koszty pracownicze.

² Na mocy art. 64 uit ustawa o usługach turystycznych otrzymała brzmienie: „o usługach hotelarskich oraz usługach pilotów wycieczek i przewodników turystycznych”. Ustawa o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych uchyliła też szereg przepisów ustawy o usługach turystycznych, w tym m.in. przepisy rozdziału 3 pt. „Ochrona klienta”. Nie do końca jest więc precyzyjne sformułowanie, o którym będzie dalej mowa, że w dacie zawarcia umowy między stronami obowiązywała ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. „o usługach hotelarskich oraz usługach pilotów wycieczek i przewodnikach turystycznych (DzU tj. 2017 rok po 553)”. W dacie zawarcia przedmiotowej umowy ustawa o takiej nazwie nie obowiązywała, a odwoływanie się do jej późniejszej nazwy jest zbyt daleko idącym skrótem myślowym.

III. Rozstrzygnięcie

W sprawie tej sąd przyjął, że zawarta między stronami umowa nie zawierała uregulowań dotyczących możliwości odstąpienia od umowy, terminu odstąpienia i ewentualnych związanych z tym kosztów, odsyłając w tym zakresie do ogólnych warunków uczestnictwa. Sąd jednak przyjął, że „pozwany nie otrzymał obowiązujących w dacie zawarcia umowy ogólnych warunków uczestnictwa, otrzymał natomiast nieobowiązujące już w tej dacie warunki”, dodając, że okoliczność ta nie była sporna między stronami. Sąd przyjął, że „nie wiązały pozwanego ogólne warunki uczestnictwa doręczone pozwanemu, albowiem w dacie zawarcia umowy nie miały one mocy wiążącej, zostały bowiem zmienione przez ogólne warunki z k. 15–17”. Sąd przyjął też, że pozwanego nie wiązały ogólne warunki dołączone do pozwu, nie zostały one bowiem doręczone mu „przy zawarciu umowy (art. 384 § 1 KC)”. W konsekwencji tych okoliczności Sąd przyjął, że w zakresie nieuregulowanym umową do oceny praw i obowiązków stron, w tym prawa do odstąpienia od umowy, terminu tego odstąpienia i ewentualnych rozliczeń, należało stosować przepisy powszechnie obowiązującego prawa.

Następnie sąd zauważył, że w dacie zawarcia umowy między stronami obowiązywała ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. „o usługach hotelarskich oraz usługach pilotów wycieczek i przewodnikach turystycznych (Dz. U. tj. 2017 rok po 553)”, która nie zawierała szczegółowych uregulowań w zakresie prawa odstąpienia konsumenta od umowy o usługę turystyczną, „odsyłając w zakresie nieuregulowanym ustawą do przepisów kodeksu cywilnego (art. 11 ustawy”. Sąd wskazał, że „Wyraźne zmiany w tym zakresie wprowadzono dopiero od 1 sierpnia 2018 roku, kiedy to weszła w życie ustawa z dnia 24 listopada 2017 roku o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych” (art. 47). Kluczowym dla komentowanego rozstrzygnięcia było to, że w tych okolicznościach Sąd dostrzegł podstawę do zastosowania tej nowej ustawy – jak stwierdził:

Co prawda strony zawarły umowę przed wejściem w życie ustawy z 2017 roku i datą implementacji wskazanej dyrektywy, a nadto usługa miała być zrealizowana przed jej wejściem w życie, to jednak ustawa ta wraz z dyrektywą miała zastosowanie w niniejszej sprawie z mocy przepisu art. 73 ustawy, albowiem postępowanie w przedmiotowej sprawie zostało wszczęte po dniu wejścia w życie tej ustawy, a mianowicie we wrześniu 2018 roku.

W konsekwencji Sąd w niniejszej sprawie zastosował art. 47 ust. 2 uit. Zgodnie z tym przepisem:

Podróżny może zostać obowiązany do zapłacenia odpowiedniej i uzasadnionej opłaty za odstąpienie od umowy o udział w imprezie turystycznej na rzecz organizatora turystyki. W przypadku nieokreślenia w umowie o udział w imprezie turystycznej opłat za odstąpienie od umowy o udział w imprezie turystycznej wysokość tej opłaty odpowiada cenie imprezy turystycznej pomniejszonej o zaoszczędzone koszty lub wpływy z tytułu alternatywnego wykorzystania danych usług turystycznych. Na żądanie podróżnego organizator turystyki uzasadnia wysokość opłat za odstąpienie od umowy o udział w imprezie turystycznej.

Sąd wskazał, że zarówno ze wskazanego przepisu, jak i z dyrektywy 2015/2302 wynika, że opłata tego rodzaju winna być uzasadniona (racjonalnie), a zatem nie może być ona dowolna

i oderwana od konkretnego przypadku, winna znajdować uzasadnienie w stracie organizatora, jaka wynikała wskutek odstąpienia od umowy przez klienta. W konsekwencji zastosowania tego mechanizmu, sąd przyjął, że tylko żądanie w zakresie kosztów wynagrodzenia pośrednika (117,33 zł) było uzasadnione, z tym, że przyjął, iż kwota ta została już zapłacona przez pozwanego w kwocie zaliczki wynoszącej 198 zł. Sąd więc powództwo w całości oddalił, przyjmując, że żądanie zapłaty przedstawionych kosztów biletów lotniczych oraz ryczałtowych kosztów obsługi nie zostały w odpowiedni sposób wykazane przez stronę powodową. W ocenie sądu długi okres od odstąpienia od umowy przez pozwanego do czasu rozpoczęcia imprezy turystycznej (ponad 4 miesiące) pozwalał stronie powodowej zminimalizować te koszty, a obowiązek tego rodzaju wynika z art. 362 k.c. Tymczasem strona powodowa nie wykazała, że podjęła jakiegokolwiek kroki w celu zmniejszenia wysokości wskazanej kwoty i że faktycznie nie mogła uniknąć poniesienia tych kosztów.

Sąd wskazał też, że nawet przy przyjęciu, że nowa ustawa nie ma zastosowania w tej sprawie, to przy zastosowaniu przepisów kodeksu cywilnego, powództwo nie było zasadne. Sąd przyjął, że żaden z przepisów prawa nie zabrania konsumentowi odstąpienia od umowy przed terminem jej realizacji. W przypadku gdy strona przeciwna ponosi szkodę w takiej sytuacji, może domagać się jej naprawienia na zasadach ogólnych (art. 361–363 k.c.), przy czym ciąży na niej stosownie do art. 6 k.c. obowiązek wykazania szkody i jej wysokości.

IV. Komentarz

Przedstawiony w niniejszej sprawie wydawałoby się nieskomplikowany stan faktyczny pod względem prawnym ma charakter wielowątkowy. Z poniższych powodów wywody sądu budzą wątpliwości nie tylko w zakresie przedstawionych argumentów, lecz także samej istoty rozstrzygnięcia.

Po pierwsze, wątpliwości budzi sposób uzasadnienia wyroku w zakresie ustalenia, że strony nie wiązały warunki uczestnictwa w imprezach turystycznych, które strona otrzymała przy zawarciu umowy. W tym zakresie można wskazać na następujące problemy.

- A) W kontekście całości uzasadnienia wydaje się, że chyba na oczywistej omyłce polega stwierdzenie sądu na początku uzasadnienia, że „Pozwanemu w przy zawarciu umowy doręczono nieobowiązujące już w dacie zawarcia umowy ogólne warunki ubezpieczenia”. Z dalszej części uzasadnienia wynika, że pozwany w tej sprawie „nie otrzymał obowiązujących w dacie zawarcia umowy ogólnych warunków uczestnictwa, otrzymał natomiast nieobowiązujące już w tej dacie warunki” i dalej „pozwanego nie wiązały ogólne warunki uczestnictwa dołączone do pozwu”. Zakładam więc, że były to warunki uczestnictwa w imprezach turystycznych (a nie „ogólne warunki ubezpieczenia”), będące wzorcem umowy w rozumieniu art. 384 §1 k.c.
- B) Przywołując fakt niedoręczenia pozwanemu ogólnych warunków uczestnictwa w imprezach turystycznych, w uzasadnieniu wskazano, że „nie zostały one pozwanemu doręczone przy zawarciu umowy (art. 384 § 1 KC)”. Choć nie ma to istotnego znaczenia dla omawianego rozstrzygnięcia, to jednak przypomnieć należy, że zgodnie z tym przepisem wzorec umowy powinien być doręczony nie „przy zawarciu umowy”, a „przed zawarciem umowy”. W istocie rzeczy mamy w tym miejscu przywołanie przez sąd brzmienia przepisu sprzed jego nowelizacji na mocy ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz

o zmianie niektórych innych ustaw³, która weszła w życie 10 sierpnia 2007 r., co oczywiście w uzasadnieniu wyroku sądu nie powinno mieć miejsca.

- C) W uzasadnieniu nie do końca przekonująco wyjaśniona została sprawa niezwiązania stron warunkami uczestnictwa, które zostały powodowi doręczone „przy” zawarciu umowy, z uwagi na to, że „w dacie zawarcia umowy nie miały one mocy wiążącej, zostały bowiem zmienione przez ogólne warunki umowy z k. 15–17”. Sąd nie określił bliżej, co rozumie przez „zmianę ogólnych warunków umowy”. Z twierdzenia tego można jedynie domniemywać, że dla oceny sądu znaczenie ma to czy organizator turystyki te warunki uczestnictwa w danej chwili stosuje wobec innych stron, a nie np. że zostały one omyłkowo doręczone „przy” zawarciu umowy. Twierdzenie takie oczywiście nie znajduje co do zasady podstaw w przepisach kodeksu cywilnego regulujących problematykę inkorporacji wzorców umownych. Dla związania stron warunkami uczestnictwa (wzorcem umowy) nie ma co do zasady znaczenia, że przedsiębiorca udostępnił stronie wzorzec umowy, który stosował wcześniej w umowach z konsumentami i aktualnie go już nie stosuje. Z inną sytuacją moglibyśmy mieć do czynienia, gdyby we wzorcu z góry określona została w sposób wyraźny data, do której znajduje zastosowanie dany wzorzec⁴, jeśli w drodze wykładni w świetle okoliczności sprawy brak byłoby podstaw do przyjęcia, że mimo to strony przyjęły, że znajduje on zastosowanie. W uzasadnieniu nie wynika jednak, aby taka sytuacja miała miejsce. Nie jest to też dominująca praktyka ze strony organizatorów turystyki⁵. Nie jest więc wykluczone, że w sprawie te warunki uczestnictwa powinny być jednak uznane za wiążące.

Po drugie, odnieść się należy do podstawy, która spowodowała zastosowanie przez sąd przepisów ustawy o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych. Jak wyżej wskazano, sąd przyjął, że

Co prawda strony zawarły umowę przed wejściem w życie ustawy z 2017 roku i datą implementacji wskazanej dyrektywy, a nadto usługa miała być zrealizowana przed jej wejściem w życie, to jednak ustawa ta wraz z dyrektywą miała zastosowanie w niniejszej sprawie z mocy przepisu art. 73 ustawy, albowiem postępowanie w przedmiotowej sprawie zostało wszczęte po dniu wejścia w życie ustawy, a mianowicie we wrześniu 2018 roku.

Odwołanie się do tego przepisu, tak co do zasady, jak i z uwagi na jego treść budzić może zaskoczenie, ponieważ opiera się to na oczywistym nieporozumieniu. Odnosząc się do tego twierdzenia, należy zwrócić uwagę na dokładną treść tego przepisu: „Postępowania wszczęte i niezakończone do dnia wejścia w życie ustawy prowadzi się na zasadach dotychczasowych”. Z przepisu tego wynika *expressis verbis*, że dotyczy on postępowań „wszczętych a niezakończonych”. Tymczasem w tym przypadku, co dostrzega również sąd, mamy do czynienia z postępowaniem, które nie zostało wszczęte na gruncie wcześniej obowiązujących przepisów („postępowanie w przedmiotowej

³ DzU Nr 82, poz. 557.

⁴ Np. gdyby konsument, zawierając umowę 1 lutego 2020 r., otrzymał wzorzec umowny, który w świetle jego tytułu znajduje zastosowanie do umów zawartych między 1 stycznia a 31 grudnia 2019 r., choć i w takim przypadku należałoby dokonać oceny w świetle ogólnych przepisów o wykładni oświadczeń woli składanych przez strony.

⁵ Jedynie tytułem przykładu zwróć uwagę na praktykę kilku największych biur podróży. Itaka na swojej stronie internetowej (<https://www.itaka.pl/umowa/>) wskazuje jedynie od kiedy dane warunki uczestnictwa „obowiązują” (np. aktualne „Obowiązują dla rezerwacji założonych od 30.08.2019 r.”); TUI Poland na swojej stronie internetowej (<https://www.tui.pl/podroz-z-tui/warunki-imprez-i-ubezpiezen>) informuje: „Warunki Imprez Turystycznych (wydanie 76) ze zmianą z dnia 1.07.2019 r. obowiązują dla imprez turystycznych zarezerwowanych od 2.07.2019 r”; Rainbow na swojej stronie internetowej (<https://r.pl/warunki-uczestnictwa>) informuje: „Niniejsze warunki obowiązują dla umów zawartych od dnia 3 lutego 2020 roku” (data wejścia: 8.02.2020 r.).

sprawie zostało wszczęte po dniu wejścia w życie ustawy, a mianowicie we wrześniu 2018 roku”). Przepis art. 73 uit nie odnosi się w ogóle do postępowań, które zostały wszczęte po wejściu w życie uit i tym samym nie może on już z tego powodu znajdować podstawy do zastosowania ustawy o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych. Sąd tym bardziej nie wyjaśnił dlaczego przyjął, iż sprawa ta została wszczęta i niezakończona na gruncie poprzedniej regulacji. Na marginesie należy zwrócić uwagę, że w kontekście wcześniejszego zakresu regulacji ustawy o usługach turystycznych przepis art. 73 uit nie został zbyt fortunnie sformułowany⁶.

Po trzecie, abstrahując od ogólnej nietrafności zastosowania w tym przypadku przepisów ustawy o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych, pewne wątpliwości powstają też w zakresie wniosków sądu wynikających z zastosowania w niniejszej sprawie art. 47 ust. 2 tej ustawy. Przypomnę, że zgodnie ze zd. 2 tego artykułu, w przypadku nieokreślenia w umowie o udział w imprezie turystycznej opłat za odstąpienie od umowy o udział w imprezie turystycznej wysokość tej opłaty odpowiada cenie imprezy turystycznej pomniejszonej o zaoszczędzone koszty lub wpływy z tytułu alternatywnego wykorzystania danych usług turystycznych. W przepisie tym wyraźnie jest mowa, że opłata wynosi kwotę ceny imprezy turystycznej, która może zostać pomniejszona o dwie kategorie: zaoszczędzone koszty oraz wpływy z tytułu alternatywnego wykorzystania danych usług turystycznych. W zd. 1 tego przepisu mowa jest ponadto, że opłata ta ma być odpowiednia i uzasadniona. Poniżej odniosę się oddzielnie do każdej z kwot objętych żądaniem organizatora, ograniczając rozważania do oceny z perspektywy art. 47 ust. 2 uit, co do zasady z pominięciem aspektów proceduralnych, które mogą również *in concreto* wpłynąć na inną ocenę:

- W zakresie kwoty 756,00 zł, stanowiącej cenę za bilety lotniczej sąd przede wszystkim postawił zarzut, że powód nie wykazał, że podjął jakiegokolwiek kroki w celu anulowania lub zmniejszenia tych kosztów, np. przez ponowną sprzedaż biletów czy odwołania tych miejsc. Wydaje się, że rzeczywiście w tej sprawie zabrakło pewnej próby uzasadnienia tej kwoty ze strony organizatora turystyki. Z Jednakże kategorię twierdzenie sądu, iż okres od odstąpienia od umowy do okresu rozpoczęcia realizacji usługi (ponad 4 miesiące) pozwalał stronie powodowej na zminimalizowanie kosztów jest twierdzeniem za daleko idącym. W praktyce bowiem zdarza się, że w przypadku niektórych lotów organizator turystyki w rzeczywistości nie ma możliwości ograniczenia kosztów za bilety lotnicze⁷. Tzw. koszty przebukowania mogą wynosić nawet więcej niż cena biletu, o czym zresztą wyraźnie informują nawet sami przewoźnicy. Przykładowo jeden z nich na swojej stronie internetowej wskazuje: „Uwaga: w niektórych sytuacjach kupienie nowego lotu może być tańsze niż opłata za zmianę imienia i nazwiska”⁸.

⁶ Według D. Borka „Prawodawca nie wskazał wprost w treści rzeczonego przepisu, do jakich konkretnie postępowań należy stosować wyrażoną powyżej zasadę. W związku z powyższym należy mieć na uwadze, że przepis ten znajdzie szerokie zastosowanie praktyczne. Wyraża on ogólną regułę zaproponowaną przez ustawodawcę w stosunku do wszelkich toczących się już spraw (...). Postępowania administracyjne wszczęte przed 1 lipca 2018 r. będą zatem prowadzone na zasadach dotychczasowych. Wydaje się jednak, że ustawodawca poprzez brak dookreślenia w regulacji art. 73, o jakie postępowanie dokładnie chodzi, miał na celu ujęcie jak najszerszego spektrum przypadków. Z powyższych względów za uprawnione należy uznać stosowanie przepisów dotychczasowych do wszczętych przed 1 lipca 2018 r. postępowań kontrolnych, postępowań reklamacyjnych czy nawet postępowań w zakresie realizacji zobowiązań umownych zawartego przed 1 lipca 2018 r. kontraktu” (Borek, 2020, s. 530–531). Zastosowanie uit do umów zawartych przed 1 lipca 2018 r. wynika już z art. 6 k.c. i art. 73 uit wbrew pozorom niewiele w tym zakresie wnosi, a co więcej mógłby on w zależności od interpretacji prowadzić do błędnego wniosku *a contrario*, że ustawa ta nie znajduje zastosowania do postępowań sądowych między organizatorem turystyki a klientem, które dotyczą umów zawartych przed 1 lipca 2018 r., które zostały wszczęte na drodze sądowej począwszy od tego dnia.

⁷ Przykładowo popularny przewoźnik Ryanair na swojej stronie internetowej informuje, że: „imię i nazwisko pasażera można zmienić do 2 godzin przed planowanym wylotem. Opłaty za zmianę imienia i nazwiska wynoszą od 115 €/£” (20.02.2020).

⁸ Zob. <https://www.ryanair.com/pl/pl/Przydatne-informacje/wprowadzaniu-zmian-po-dokonaniu-rezerwacji/zmiana-imienia-i-nazwiska> (20.02.2020).

Nawet Europejskie Centrum Konsumenckie na swojej stronie internetowej informuje pasażerów w taki sposób: „Bilety lotnicze najczęściej mają charakter bezzwrotny, nawet jeżeli zostały kupione przez Internet, bo należą do kategorii umów nie objętych prawem do odstąpienia od umowy zawartej na odległość. W przypadku zwrotu biletu, linia lotnicza pobiera opłatę. Dla mniej zdecydowanych istnieją taryfy biletowe, umożliwiające rezygnację bez ponoszenia kosztów, cena takiego biletu jest adekwatnie wyższa. Zdarza się, że przewoźnicy wskazują w Ogólnych Warunkach Przewozu sytuacje, w jakich zwracają pieniądze za bilet, lecz są to nagle okoliczności, tj. śmierć lub ciężka choroba najbliższej osoby. W przypadku niewykorzystania biletu można dochodzić zwrotu opłaty lotniskowej, lecz zwykle są to niewielkie kwoty” (ECKP, 2018). Wszystko zależy więc od okoliczności. Przeciwno przyjęciu, że w tym czasie można było te koszty ograniczyć przemawia przykładowo czas, w którym doszło do zakupu przez organizatora biletów. Nastąpiło to w tym samym dniu, w którym doszło do zawarcia umowy z pozwanym, co sugeruje, iż w tym przypadku nie był to lot czarterowy.

- W zakresie kwoty 300,00 zł, stanowiącej koszty obsługi pozwanego ryczałtowo określone na kwotę 150,00 zł od osoby powstaje pytanie, czy powód miał obowiązek uzasadniać ją w sposób określony przez sąd. Przypomnę, że sąd wskazał, iż kwoty te obejmowały opłaty licencyjne za użytkowanie programów do rezerwacji, koszty najmu lokali, elektryczności, usługi bankowe i koszty pracownicze. Sąd ocenił, że „Uzasadnienie wyliczenia wskazanej kwoty było ogólnikowe i nie poparte żadnymi dowodami, a zatem brak było możliwości weryfikacji”. Jeżeli jednak przyjmiemy, że organizator turystyki nie mógł ograniczyć kosztów za bilety lotnicze, to w tym zakresie nie powstawały też ani zaoszczędzone koszty ani wpływy z tytułu alternatywnego wykorzystania danych usług turystycznych, o których mowa w art. 47 §2 uit. Jest zresztą oczywiste, że w cenie imprezy turystycznej jest pewien zarobek organizatora turystyki i z przepisu art. 47 §2 uit nie wynika, aby w takiej sytuacji co do zasady organizator turystyki nie miał do niego prawa. W okolicznościach sprawy koszty te w wysokości 300 zł nie były zresztą wygórowane, a organizator turystyki przecież rzeczywiście wykonał pewną pracę związaną z przygotowaniem imprezy turystycznej oraz jej „sprzedażą”.
- W zakresie kwoty 117,33 zł, stanowiącej wynagrodzenie pośrednika, sąd nie miał wątpliwości, przyjmując w tym zakresie żądanie powoda za zasadne. Wbrew tej kategorycznej ocenie takie wątpliwości jednak powstają. Przypomnieć należy, że zgodnie z art. 761⁴ k.c. „Agent nie może żądać prowizji, gdy oczywiste jest, że umowa z klientem nie zostanie wykonana na skutek okoliczności, za które dający zlecenie nie ponosi odpowiedzialności, jeżeli zaś prowizja została już agentowi wypłacona, podlega ona zwrotowi. Postanowienie umowy agencyjnej mniej korzystne dla agenta jest nieważne”. W literaturze wśród przyczyn, które mogą powodować wystąpienie sytuacji, o której mowa w tym przepisie wskazuje się m.in. odstąpienie strony od umowy (Wiśniewski, 2001, s. 88). A zatem, jeżeli klient odstąpił od umowy, to w myśl zdania pierwszego cytowanego przepisu agent turystyczny nie jest uprawniony do prowizji, a w konsekwencji też organizator turystyki nie może obciążać nią klienta. Ze zdania drugiego tego przepisu płynie wniosek, że przepis ten ma co do zasady charakter semiimperatywny, tj. w omawianej sytuacji można wprowadzić rozwiązanie polegające na tym, że agent jest jednak uprawniony do żądania prowizji. W uzasadnieniu sądu nic jednak nie wiemy o tym, aby takie rozwiązanie zostało wprowadzone do umowy zawartej między organizatorem turystyki

a agentem turystycznym. W tym zakresie sąd przyjął jedynie, że pozwany nie kwestionował zawarcia umowy za pośrednictwem agenta, „a zatem wynagrodzenie agentowi się należało pomimo tego, że do realizacji umowy nie doszło”. W tym świetle można więc powiedzieć, że sąd nie dostrzegł tej regulacji i można więc mówić o pewnym braku konsekwencji przy ocenie poszczególnych kwot, które składały się na koszty rezygnacji (chyba że przyjmiemy, że odmienne podejście sądu wystąpiło z uwagi na niekwestionowanie tej opłaty przez pozwanego). Konsekwentnie należałoby bowiem przyjąć, że organizator turystyki powinien wykazać, że w świetle umowy zawartej z agentem turystycznym agent był uprawniony do żądania takiej kwoty w przypadku rezygnacji przez klienta z udziału w imprezie turystycznej⁹.

Po czwarte, odnieść się należy do stwierdzenia sądu, że „nawet przy przyjęciu, że wskazane wyżej przepisy dyrektywy i ustawy ją implementującej nie mają zastosowania w niniejszej sprawie, to zdaniem sądu przy zastosowaniu przepisów kodeksu cywilnego, powództwo nie byłoby zasadne”. Punktem wyjścia do takiej oceny jest stwierdzenie, że „żaden z przepisów prawa nie zabrania konsumentowi odstąpienia od umowy przed terminem jej realizacji”. Przyjęcie takiego stanowiska prowadzi jednak do przyjęcia interpretacji *per non est*, która jest – co do zasady – niedopuszczalna (zob. np. Morawski, 2010, s. 122–123). Zgodnie z art. 395 § 1 zd. 1 k.c., można zastrzec, że jednej lub obu stronom przysługiwać będzie w ciągu oznaczonego terminu prawo odstąpienia od umowy. Gdyby więc przyjąć interpretację, że strony umowy mogą od umowy odstąpić, bo żaden z przepisów nie zabrania im odstąpienia, to prowadziłyby właśnie do przyjęcia, że cytowany przepis jest zbędny. Jeśli konsument był uprawniony – jak twierdzi sąd – do odstąpienia od umowy, to dlaczego następnie ma to być podstawa odpowiedzialności odszkodowawczej konsumenta względem organizatora „na zasadach ogólnych (art. 361–363 KC)”¹⁰? Nie przesądzam w tym miejscu tego, że konsument nie miał prawa do odstąpienia od umowy, a jedynie odnoszę się do tego fragmentu uzasadnienia¹⁰. W każdym razie również w przypadku zastosowania wspomnianych przepisów, czy np. art. 640 k.c. powyższe zastrzeżenia są co do zasady również aktualne.

V. Podsumowanie

Powyższe uwagi prowadzą do poniższych wniosków. Po pierwsze, nie jest wykluczone, że w omawianej sprawie wiązały strony warunki uczestnictwa, które zostały doręczone pozwanemu „przy” zawarciu umowy. Stałoby się tak, gdyby te warunki uczestnictwa zostały doręczone przed zawarciem umowy, a ogólne przepisy o interpretacji oświadczeń woli nie prowadziłyby do wniosku, że w świetle brzmienia tego wzorca lub w świetle okoliczności wzorzec ten nie znajduje zastosowania z uwagi na jego czasowe ograniczenie (tj. niestosowanie w czasie gdy doszło do zawarcia umowy). Po drugie, wbrew twierdzeniu sądu brak jest jakichkolwiek podstaw do zastosowania w niniejszej sprawie przepisów ustawy o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych. W szczególności finansowe skutki prawne odstąpienia przez klienta od umowy nie mogą być rozpatrywane w kontekście art. 47 ust. 2 tej ustawy. Po trzecie, sprawa ta pokazuje,

⁹ Abstrahuję w tym miejscu od oceny czy klauzula umowna zawarta w umowie między organizatorem turystyki a podróżnym dopuszczająca uwzględnienie takiej prowizji w kosztach rezygnacji podróżnego, mogłaby zostać uznana za klauzulę niedozwoloną w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Wydaje się, że *ratio legis* przepisu art. 761⁴ k.c. nie przemawia co do zasady za niemożliwością uwzględnienia w tym przypadku takiego wynagrodzenia agenta turystycznego, ale *in concreto* nie jest to wykluczone.

¹⁰ Przykładowo można rozważyć tu zastosowanie *per analogiam* art. 640 k.c. Zgodnie z tym przepisem, dopóki dzieło nie zostało ukończone, zamawiający może odliczyć to, co przyjmujący zamówienie oszczędził z powodu niewykonania dzieła (zob. Cybula, 2007, s. 274). Jego zastosowanie prowadzi więc do podobnych konsekwencji jak w przypadku art. 47 ust. 2 uit.

że na tle art. 47 ust. 1 i 2 uit będą powstały problemy interpretacyjne. Niestety prawodawca unijny i w konsekwencji ustawodawca polski użyli w tych przepisach pewnych mechanizmów, które prowadzą do wątpliwości odnośnie do tego, czego organizator turystyki może w takiej sytuacji żądać od klienta. Zapewne będzie potrzeba co najmniej kilka lat, aż wykształci się w tych sprawach linia orzecznicza.

Bibliografia

- Borek, D. (2020). W: D. Borek, H. Zawistowska (red.), *Komentarz do ustawy o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych*. Warszawa: ODDK.
- Cybula, P. (2007). *Umowa o imprezę turystyczną w polskim prawie cywilnym*. Niepublikowana praca doktorska. Kraków: Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- ECKP. (2018, 25 czerwca). *Niezdecydowani urlopowicze*. Informacja prasowa. Warszawa: Europejskie Centrum Konsumenckie Polska. Pozyskano z: <https://konsument.gov.pl/mdocs-posts/niezdecydowani-urlopowicze/> (21.02.2020).
- <https://www.ryanair.com/pl/pl/Przydatne-informacje/wprowadzaniu-zmian-po-dokonaniu-rezerwacji/zmiana-imienia-i-nazwiska> (20.02.2020).
- Morawski, L. (2010). *Zasady wykładni prawa*. Toruń: TNOiK – Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierowania. „Dom Organizatora”.
- Wiśniewski, T. (2001). *Umowa agencyjna*. Warszawa: Wolters Kluwer.

Piotr Cybula

doktor nauk prawnych; radca prawny; adiunkt
w Zakładzie Prawa i Ochrony Dziedzictwa Kulturowego
na Wydziale Turystyki i Rekreacji AWF w Krakowie
<https://orcid.org/0000-0003-2191-5173>
e-mail: piotr.cybula@awf.krakow.pl